

ISTORICUL ȘI STADIUL ACTUAL AL CERCETĂRILOR PRIVIND EPOCA BRONZULUI ÎN SUD-VESTUL TRANSILVANIEI

Ioan Andrițoiu

În Transilvania, preocupările cele mai vechi pentru antichitate datează din secolul al XVI-lea¹. Mai târziu, aceste preocupări au căpătat, treptat, un caracter sistematic, s-au diferențiat și specializat pe epoci și probleme. Literatura de specialitate consemnează faptul că primele descoperiri fortuite de obiecte aparținând epocii bronzului, aflate în sud-vestul Transilvaniei, au început să fie salvate de pe la mijlocul secolului al XIX-lea. Acest lucru nu exclude posibilitatea existenței unor descoperiri și mai vechi care nu au putut fi păstrate sau înregistrate.

În cunoașterea istoricului cercetărilor din sud-vestul Transilvaniei putem deosebi trei etape evolutive. Prima dintre ele cuprinde intervalul de timp dintre mijlocul secolului al XIX-lea și primul război mondial, a doua include perioada interbelică, iar a treia se desfășoară după 1944 până în prezent².

Printre primele descoperiri semnalate din acest spațiu geografic amintim o brățară de bronz găsită în anul 1847 la Deva pe Dealul Cetății și un cerceț de aur de la Geoagiu³. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea o bună parte a descoperirilor, constituite din piese izolate și depozite de bronzuri, obiecte diferite, ceramică sau semnalări de așezări, sunt rezultatul unor apariții fortuite. Un mic depozit compus din patru piese de bronz a fost aflat la Petroșani în 1868, cu prilejul construirii stației de cale ferată⁴. Doi ani mai târziu, în 1870, în Peștera Șincuișului de la Balșa s-au găsit câteva piese de bronz făcând parte dintr-un posibil depozit, care, necunoscându-li-se valoarea, s-au pierdut. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea a mai fost găsit un depozit de bronzuri la Deva, pe Dealul Cetății⁵. Dintre numeroasele piese izolate cu importanță istorico-arheologică deosebită consemnăm aflarea la Alba-Iulia, în 1876, a unei săbii de tip micenian⁶ și a unei săbii ce a dat numele tipului respectiv de rapiere (tip Boiu), în localitatea Boiu⁷, nu departe de Orăștie.

---

1. Cf. A. Boder, în *Sargetia*, 11-12, 1974-1975, p.255-260; V.Wollmann, în *Sargetia*, 11-12, 1974-1975, p.307-314; I.I.Russu, *Inscripțiile Daciei romane*, III/2, București, 1980, p.10-24 (cu bibliografia mai veche privitoare la primele încercări în domeniul cercetării).

2. O. Floca, în *RRH*, 10, 1971, 1, p.129-139; idem, în *Sargetia*, 9, 1972, p.11-28; I.Andrițoiu, în *Sargetia*, 13, 1977, p.549-559.

3. J. Neigebauer, *Dacien aus den Ueberresten des klassische Altertums mit besonderer Rücksicht auf Siebenbürgen*, Brașov, 1851, p.69, 21, 108.

4. G. Téglás, în *HTRTE*, 3, 1883-1884, p.59-69; 5, 1891, p.51-64; M.Roska, în *ESA*, 12, 1938, p.158, nr.49, 110, nr.72; L.Mărghitan, în *Sargetia*, 5, 19678, p.23-25 (il.); I.Stanca, în *ActaMN*, 9, 1972, p.385; M.Petrescu-Dâmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1976, p.66(il.).

5. M.Roska, *Repertorium*, p.67-68, nr.36; W.A.v.Brunn, *Mitteldeutsche Hortfunde der jungeren Bronzezeit*, în *RGF*, 29, 1968, p.32, 37, 290; M.Rusu, în *Sargetia*, 4, 1966, p.36, 52; O.Floca, în *Sagetia*, 6, 1969, p.15 și urm.(il.); M.Petrescu-Dâmbovița, *Depozitele*, p.57(il.).

6. S.Müller, în *Arch.f.Anthrop*, 15, 1884, p.349, nota 1; P.Reineche, *Arch.Ért.* 19, 1899, p.249; M.Roska, *Rep.* p.102, nr.23; D.Popescu, *die frühe und mittlere Bronzezeit in Siebenbürgen*, București, 1944, p.128; K.Horedt, în *Apulum*, 4, 1960, p.10 (il.); A.D.Alexandrescu, în *Dacia*, 10, 1966, p.119-121 (il.).

7. G. Téglás, *Hunyadvmtört.* p.13; I.Nestor, în *Sargetia*, 1, 1937, p.4-5.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea sunt semnalate și primele așezări din epoca bronzului în sud-vestul Transilvaniei, cum sunt cele de la Boiu, Cetea, Hunedoara - Cimitirul reformat (1876) aparținând culturii Wietenberg. În așezarea de la Hunedoara a fost sesizată pentru prima dată prezența unor materiale ceramice de factură Otomani. Aceleași epoci îi aparțin și așezările de la Strei-Sângiorgiu (1886), Boița, Deva, precum și locuirile din peșterile de la Geoagiu, Ardeu și Crăciunești⁸.

Primele cercetări arheologice în zona noastră le întreprinde Fr.W.Schuster, profesor la liceul din Sebeș, care, în 1865, a efectuat săpături în așezările preistorice de la Sebeș și Petrești⁹. Câțiva ani mai târziu, în 1879, Zsófia Torma, în cadrul cercetărilor ce le-a întreprins în stațiunea neolitică de la Turdaș¹⁰, a descoperit și importante materiale arheologice datate în epoca bronzului. Aceștia li se adaugă apoi cercetările lui K. Herepey la Cetea și ale lui G. Téglás la Blandiana-Țeligrad (1888).

Primul repertoriu arheologic, întocmit de C. Goos în 1876, include majoritatea descoperirilor arheologice cunoscute la acea dată, printre care și cele aparținând epocii bronzului din zona în discuție (Deva, Geoagiu, Sebeș, Pianul de Sus)¹¹. Fr. Müller, autorul unei studii despre antichitățile epocii bronzului¹², consemnează în 1884 și câteva din descoperirile aflate la Alba-Iulia și Sebeș.

În dezvoltarea cercetărilor arheologice din sud-vestul Transilvaniei, ca și pentru constituirea unor instituții muzeale, o importanță deosebită au avut-o înființarea Societății de istorie și arheologie a județului Hunedoara (1880) a cărei inițiator a fost G. Teglas și a Societății de istorie, arheologie și științele naturii a județului Alba (1887), condusă de B. Cserni. Aceștia au grupat în jurul lor o pleiadă de entuziaști oameni de cultură, animați de dorința de a face cunoscut mai bine trecutul istoric al spațiului de care ne ocupăm. În același timp, se constituie importante colecții arheologice pe lângă liceele din Sebeș și Orăștie. Concomitent, se alcătuiesc și colecții particulare, cum ar fi cea a Zsofiei Torma, rezultată din materiale descoperite la Turdaș, Geoagiu, Nandru, Valea Nandrului (10.387 piese)¹³.

Rezultatele cercetărilor istorice locale, prin care au fost identificate noi așezări și colecționate piese deosebit de importante privind epoca bronzului, au fost consemnate în anuarele muzeelor din Deva și Alba-Iulia¹⁴, în reviste de specialitate¹⁵ sau au fost incluse în monografiile județelor Hunedoara și Alba, elaborate de G.Téglás și K.Herepey¹⁶.

8. C.Goos, în AVSL, 14, 1877, p.618-620; G.Téglás, Hunyadvmtört, p.13; H.Schroller, Die Stein-und Kupferzeit Siebenbürgens, Berlin, 1933, p.76, nr.90.

9. Fr. Schuster, în AVSL, 6, 1865, p.439-443; idem, în MuhlbacherGymn Programm, 1.67.

10. M.Roska, Die Sammlung Zsofia Torma, Cluj, 1941, p.38-39 (II.).

11. C.Goos, Chronik der archäologischen Funde Siebenbürgens, Sibiu, 1876.

12. Fr. Müller, Arch.f.Anthrop.,15, 1884, p.349, nr.1.

13. M.Roska, Die Sammlung Zsofia Torma, Cluj, 1941, p.36.

14. Hunyadvármegyei történelmi és régészeti társulat évkönyve, Budapest, Deva, I (1880/1881) - XXII (1912/1913); Az Alsófehér megyei történelmi régészeti és természettudományi társulat évkönyve, Cluj, Alba Iulia, I(1888) - XVIII (1917).

15. ArchÉrt, BKL, FöldtKözl, OTTÉ.

16. G.Téglás, Hunyadvmtört, p.1-22; K.Herepey, Alsófehérvármegye Monographiája, Budapest, 1901, p.3-103.

În primii ani ai secolului XX sunt făcute două importante descoperiri privind epoca bronzului: depozitul de bare-collere de la Deva-Dealul Cetății (1907) și o întinsă așezare a culturii Wietenberg la Alba-Iulia - Vilele Maieri, cercetată parțial în 1908 de către B. Cserni. Alte descoperiri aparținând acestei perioade se datorează medicului colecționar Fr. Mauksch care își constituie o valoroasă colecție ce are în componență și numeroase materiale arheologice provenite din împrejurimile Sebeșului¹⁷.

Tot acum, I. Marțian, autodidact în istorie, arheologie și filologie, explorator al antichităților transilvănene și entuziast colecționar, a întocmit, în 1909, un util repertoriu pentru Transilvania¹⁸ în care sunt cuprinse și o serie de descoperiri provenite din zona noastră și datate în epoca bronzului.

După primul război mondial, preotul Sabin Olea din Cib își întemeiază o interesantă și diversă colecție arheologică în care găsim și materiale datând din epoca bronzului, descoperite în perimetrul dealurilor ce mărginesc spre sud Munții Metalferi, la Cib, Ceru Băcăinți și Băcăinți¹⁹.

În perioada interbelică sunt descoperite și salvate la Răchita²⁰ și Ighiel²¹, două depozite de bronzuri și mai multe piese izolate. Acum apare o valoroasă lucrare de sinteză elaborată de I. Nestor²² în care este dată o prezentare de ansamblu a pre-și protoistoriei României, formulându-se noi puncte de vedere asupra complexelor arheologice din epoca bronzului, precum și un documentat studiu referitor la săbiile de tip Boiu publicat în noua revistă a muzeului devăean, "Sargetia"²³. Se cuvine de asemenea a fi menționată prima clasificare a topoarelor de luptă cu disc și spin realizată de același autor, în care sunt cuprinse și piesele de la Sebeș și Ighiel²⁴. O bună parte din descoperirile privind epoca bronzului din sud-vestul Transilvaniei sunt consemnate în cuprinzătorul repertoriu arheologic întocmit de M. Roska²⁵, util instrument de lucru și în prezent.

În timpul războiului, cu toate greutățile datorate perioadei, activitatea de cercetare cunoaște o învioreare datorată prezenței prof. D. Berciu la Alba Iulia. Între anii 1942-1944 sunt întreprinse cercetări și sondaje arheologice în așezări ale epocii bronzului

17. K.Horedt, în MBBM, 9-10, 1944, p.1-22; Th.Streitfeld, I.Berciu, în Apulum, 12, 1974, p.673-678.

18. I.Marțian, Archäologisch-prähistorisches Repertorium für Seibenburg, în MAGW, 34, 1909, p.321-358. Ediția românească, cu întregiri și modificări, apare în 1920 (Repertoriu arheologic pentru Ardeal, Bistrița).

19. Al.Popa, în Apulum, 4, 1961, p.269.

20. D. Berciu, I. Berciu, în Apulum, 3, 1947-1949, p.35; M. Rusu, în Dacia, 7, 1963, p.206, nr.57; M. Petrescu-Dâmbovița, Depozitele, p.66-67.

21. I. Berciu, în Apulum, 1, 1939-1942, p.24-36; Al. Vulpe, în PBF, IX/2, 1970, p.16 și urm., 19 și urm., 70, 72, nr.315-316; M. Petrescu-Dâmbovița, Depozitele, p.40.

22. I.Nestor, Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien, în BerRGK, 22, 1932, p.11-181.

23. Idem, în Sargetia, 1, 1937, p.155-214.

24. Idem, în MarbStud, 1937, p.178-192.

25. M. Roska, Repertoriu, p.16, nr.28 (Almaș Săliște); p.17, nr.41 (Săliște); p.18, nr.48 (Galda de Jos); p.20, nr.88 (Planu de Jos); p.21, nr.77 (Tărtăria); p.22, nr.86 (Vințu de Jos); p.27, nr.101 (Uroi); p.32, nr.20 (Balșa); p.43, nr.152 (Boița); p.43, nr.113 (Boiu); p.52, nr.5 (Teina); p.54, nr.9 (Cetea); p.67, nr.36 (Deva); p.74, nr.18 (Ardeu); p.103, nr.23 (Alba Iulia); p.117, nr.30 (Crăciunești); p.148, nr.38 (Măgura); p.151, nr.38 (Ighiu); p.223, nr.44 (Petroșani); p.233, nr.91 (Călan); p.235, nr.13 (Valea Rea); p.260, nr.87 (Sebeș); p.267, nr.69 (Turdaș); p.296, nr.6 (Hunedoara); p.300, nr.44 (Sarmizegetusa); p.301, nr.53 (Vețel).

afiate pe teritoriul localităților Țelna, Ighiel, Cetea și Săliște. De asemenea, au fost identificate, prin cercetări de suprafață, noi așezări la Țelna, Șard, Sântimbru, Gura Ampoștei²⁶. Lucrările de modernizare a șoselei naționale, desfășurate în anul 1942, au condus la descoperirea la Tărtăria, lângă cantonul CFR, a mai multor morminte de înhumăție aparținând unei necropole a culturii Noua²⁷.

O prezentare de ansamblu a perioadelor timpurie și mijlocie a epocii bronzului din Transilvania o realizează cercetătorul Dorin Popescu într-o lucrare de sinteză apărută în anul 1944 în care găsim analizate și descoperirile mai importante cunoscute din spațiul geografic în discuție²⁸.

Activitatea de cercetare în perioada ce urmează anului 1944, datorită mutațiilor politice survenite, cunoaște pentru un timp o stagnare, ea fiind reluată apoi de colectivele muzeelor din Deva și Alba Iulia.

Cercetările întreprinse la Blandiana - Țeligrad²⁹ de către prof. K. Horedt în anul 1948, precum și cele de la Planul de Sus - Padia, Gura Ampoștei, efectuate de muzeul din Alba Iulia, au contribuit la identificarea și dezvelirea unor importante așezări ale culturii Wietenberg. În 1955 a ieșit întâmplător la iveală, la Balșa, un depozit de brozuri³⁰. Doi ani mai târziu, în 1957, cu ocazia unor lucrări de terasament în stația CFR Aurel Vlaicu, a fost găsit un depozit de brozuri din care au putut fi salvate două piese³¹.

În timpul sondajului arheologic efectuat de N. Harjuche, în 1958, la Țebea - Vârful Ruști³² au apărut pentru prima dată, materiale aparținând grupului cultural Șoimuș din bronzul timpuriu. Aflarea acestui material amestecat cu ceramică de tip Coțofeni, nediferențiat stratigrafic, nu i-a permis descoperitorului sesizarea prezenței a două niveluri diferite de locuire, încadrând descoperirea în faza târzie a culturii Coțofeni. Tot în anul 1958 a fost parțial cercetată la Tâmpa³³ o locuință de suprafață cu un bogat material ceramic de tip Otomani³⁴. Un număr mare de materiale atribuite aceleiași culturi a apărut în timpul cercetărilor întreprinse între anii 1960-1967 la fortificația dacică de la Piatra Craivii³⁵. Materiale arheologice de tip Otomani au fost identificate și prin cercetările arheologice întreprinse de T. Mariș la Hunedoara - Grădina Castelului³⁶, precum și la Deva - Cimitirul ceangăilor și Folt.

Pentru cunoașterea culturii Wietenberg în general, a răspândirii și a cronologiei ei interne, pentru sud-vestul Transilvaniei în special, sunt importante săpăturile efectuate

26. Materialele inedite în colecția Muzeului Unirii Alba Iulia.

27. K.Horedt, în *Apulum*, 3, 1947-1949, p.57; D. Berciu, I. Berciu, în *Apulum*, 3, 1947-1949, p.30, 32-33.

28. D. Popescu, *Die frühe und mittlere Bronzezeit in Siebenbürgen*, București, 1944.

29. K. Horedt, în *Studii*, 1, 1949, 2, p.142-144.

30. M. Rusu, în *Sargetia*, 4, 1964, p.17-40 (il.)

31. I. Berciu, Al. Popa, în *ActaArchCarp*, 7, 1965, 1-2, p.78-80 (il.); idem, în *Apulum*, 6, 1967, p.81-82 (il.).

32. N. Harjuche, în *ActaMN*, 6, 1969, p.439-449.

33. B. Bassa, în *Sargetia*, 5, 1968, p.19-21.

34. I. Andrișolu, în *ActaMN*, 15, 1976, p.

35. I. Berciu, Al. Popa, în *Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie (dec.1964)*, 1, 1971, București, p.261-283 (il.).

36. Material inedit în colecția muzeului Castelul Corvineștilor Hunedoara.

la Sântimbru (I. Berciu, Al. Popa, 1958)³⁷, Sebeș - Podul Pripocului (K. Horedt, I. Al. Aldea, 1966-1967), Sibîșeni (I. Paul, 1963, 1967). În deceniile opt și nouă au mai fost cercetate prin săpături sistematice și alte așezări ale culturii Wietenberg: Ghirbom (I. Al. Aldea, 1967, 1970, 1976-1978), Țelna (I. Al. Aldea, 1967), Daia Română (I. Paul, 1970), Deva-Dealul Cetății (I. Andrițoiu, 1970), Balșa (I. Andrițoiu, 1974), Hunedoara (I. Andrițoiu, 1978, 1980; T. Mariș, 1981-1989), Boiu (I. Andrițoiu, 1978, 1980) și Cugir (I. H. Crișan, Fl. Medeleț și I. Andrițoiu, 1979-1989). O importantă necropolă a culturii Wietenberg, prima cunoscută în sud-vestul Transilvaniei a fost cercetată în anul 1963 de către I. Paul la Sibîșeni³⁸. O a doua necropolă a purtătorilor acestei culturi din zona amintită a fost dezvelită de noi în anul 1976 la Deva- Str. Depozitelor³⁹. Recent a fost identificată o a treia necropolă de tip Wietenberg la Oiejdeu⁴⁰.

Pentru aflarea intensității locuirii, a caracterului așezărilor comunităților Wietenberg din sud-vestul Transilvaniei, de mare importanță au fost și cercetările periegetice întreprinse de muzeele din Deva, Alba Iulia, Hunedoara și Sebeș.

În literatura de specialitate apar numeroase referiri la descoperirile provenite din zona în discuție, aparținând epocii bronzului. K. Horedt s-a ocupat cu săbiile de tip micenian aflate în bazinul carpato-dunărean⁴¹. Aceeași temă o abordează și T. Bader⁴², iar A. D. Alexandrescu o extinde asupra tuturor tipurilor de săbii din bronz aflate pe teritoriul României⁴³. Al. Vulpe⁴⁴, într-o lucrare monografică privitoare la topoarele de cupru și bronz descoperite pe teritoriul României, prezintă și topoarele de tip Balșa, caracteristice zonei sau alte tipuri de topoare aflate aici, provenite, în marea lor majoritate, din descoperiri fortuite. Suita de articole publicate de D. Popescu, începând cu anul 1961⁴⁵, conține o serie de interesante referiri la zona pe care o tratăm. Într-o lucrare de sinteză consacrată metalurgiei bronzului, M. Petrescu-Dâmbovița include și depozitele cunoscute din sud-vestul Transilvaniei⁴⁶. Aceluiași autor îi aparține și un deosebit de important studiu privitor la secerile de bronz, în care este urmărită tipologia, evoluția și aria de răspândire a acestui tip de unealtă⁴⁷, o parte din piesele prezentate fiind aflate în sud-vestul Transilvaniei⁴⁸.

Un nou grup cultural atribuit bronzului timpuriu, specific sud-vestului Transilvaniei, grupul Șoimuș⁴⁹, a fost identificat de noi în ultimii ani prin cercetarea

37. I. Berciu, Al. Popa, în *Materiale*, 8, 1964, p.267-271 (il.).

38. I. Paul, în *Transilvania*, 1985, 11, p.II-III, idem, în *Symposia Thracologica*, 1, 1983, Craiova.

p.10-11.

39. I. Andrițoiu, în *SCIVA*, 29, 1978, 2, p.241-256 (il.).

40. Informație amabilă primită de la colegul Horia Ciugudean.

41. K. Horedt, în *Apulum*, 4, 1961, p.9-18 (il.).

42. T. Bader, în *ZfA Z. Archäol.*, 20, 1988, p.1-15 (extras).

43. A. D. Alexandrescu, în *Dacia*, 10, 1966, p.117 și urm.

44. Al. Vulpe în *PBF*, IX/2, 1970, p.7, 13, 51-53; IX/5, 1975, p.59-62, 65-66.

45. D. Popescu, în *SCIV*, 16, 1965, 1, p.129-148; 16, 1965, 2, p.323-340; 16, 1965, 4, p.775-786; 17, 1966, 1, p.157-169; 17, 1966, 3, p.557-569.

46. M. Petrescu-Dâmbovița, *Depozitele*, p.17-18, 40, 52, 66 (il.).

47. Idem, *Die Sicheln in Rumänien mit Chorus der jung-und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens*, în *PBF*, XVIII/1, 1978.

48. Idem, p.88-89, 98, nr.4, pl.19/D/1-2 (Aurel Vlaicu); p.100, nr.25, pl.27/D/1-8 (Deva II); p.105, nr.59, pl.43/A/1-4 (Petroșani); nr.61, pl. 14/B/1-3 (Răchita); p.108, nr.82, pl.51/A/1-2 (Uroi).

49. I. Andrițoiu, în *Thraco-Dacica*, 1989, p.35

așezărilor de la Șoimuș (1974), Almaș Săliște și Tebea (1981), precum și prin periegezele arheologice efectuate în localitățile Cărpiniș, Boholt, Bolu de Sus, Bucium și Zlatna. Aceleași perioade îi aparțin și necropolele tumulare identificate pe rama exterioară a M.Apuseni și cuprinse de H. Ciugudean în grupul tumular Bedeleu⁵⁰.

Materiale arheologice deosebit de interesante pentru cunoașterea manifestărilor complexe ale epocii bronzului în Țara Hațegului a reușit să recolteze în ultimii ani, prin repetate cercetări de suprafață, H. Tatu⁵¹, un admirabil arheolog amator. Între acestea valoare aparte o au fragmentele ceramice de tip Balta Sărată ce reprezintă fie importuri în mediul Wietenberg din zonă a unor piese ceramice caracteristice unui spațiu învecinat, fie rezultanta unei posibile penetrații a purtătorilor acestui grup cultural prin Porțile de Fier ale Transilvaniei⁵².

Mai puțin cunoscută, pentru sud-vestul Transilvaniei, este cultura Noua⁵³, ale cărei urme, aproape în totalitate cu caracter funerar, se găsesc grupate în extremitatea estică a acestei zone (Vinerea, Tărtăria, Vințu de Jos, Alba Iulia, Sebeș, Petrești, Șard). Singurele așezări ale purtătorilor acestei culturi, identificate și parțial cercetate în acest spațiu prin sondaje arheologice, sunt cele de la Sibîșeni-Lișca (sondaj I. Paul, 1967) și Sebeș (cercetare K.Horedt, 1961, I.Al.Aldea, 1966-1967).

Pentru perioada de sfârșit a epocii bronzului (Br.D) rezultate deosebite au furnizat cercetările ce le-am întreprins la Deva- Viile Noi (1968), Simeria (1971-1973), Hunedoara-Cimitirul reformat,(1978, 1980) și Hunedoara - Grădina Castelului(ultimul punct cercetat de T.Mariș), precum și descoperirile fortuite ieșite la iveală la Deva în punctul Cimitirul ceangăilor (1973-1975) cu prilejul efectuării unor lucrări edilitare. Analiza materialelor arheologice descoperite a permis observarea unor trăsături asemănătoare cu a pieselor ceramice aflate în aria de răspândire a grupului Igrîța din zona Crișurilor⁵⁴.

În concluzie putem aprecia că cercetările sistematice privind epoca bronzului întreprinse în ultimele decenii în această parte a spațiului intracarpatic au o importanță aparte, ele aducându-și contribuția, prin rezultatele dobândite, la aprofundarea cunoașterii unor probleme esențiale ale preistoriei României.

50. H.Ciugudean, în *Apulum*, 23, 1986, p.67-82; idem, în *PZ*, 66, 1991, 1, p.79-118.

51. Material publicat cu sprijinul colegei Z. Kalmar (Z. Kalmar, H. Tatu) în *Sargetia*, 18-19, 1984-1985, p.91-96; 20, 1988, p.35- 44; Z. Kalmar, O.Popa, H.Tatu, în prezentul volum.

52. Z. Kalmar, H. Tatu, în *Sargetia*, 20, 1988, p.35-44.

53. K.Horedt, în *Materiale*, 1, 1953, p.806-808; idem, în *Apulum*, 3, 1947-1949, p.57; D. Berciu, I. Berciu, în *Apulum*, 3, 1947- 1949, p.30; A.C.Florescu, în *ArhMold*, 2-3, 1964, p.181 și urm.; idem, în *Dacia*, 14, 1970, p.59 și urm.; T. Soroceanu, în *ActaMn*, 10, 1973, p. 495-515.

54. I. Andrișoiu, în *Sargetia*, 6, 1969, p.37-46, idem, *Sargetia*. 16-17, 1982-1983, p.125-137.

L'HISTOIRE ET LE STADE ACTUEL DES RECHERCHES CONCERNANT L'ÉPOQUE DU BRONZE DANS LE SUD-OUEST DE TRANSYLVANIE

Résumé

Les premiers matériaux archéologiques concernant l'époque du bronze dans le sud-ouest de Transylvanie sont connus de la moitié du siècle passé. Les découvertes de la deuxième moitié au XIXème siècle sont constituées, dans la majorité des pièces isolées (les objets de pierre, d'os, de métal, ou de céramique, les dépôts de bronze (Petroșani, Deva !!) et plus rare, des objets proviennent des habitats.

Les matériaux résultés sont entrés dans les collections des musées de Deva et Alba - Iulia constitués dans le 1882 et le 1887, aussi dans le musée de Cluj. Il ont été entrepris les premiers recherches archéologiques avec de caractère restreint dans les habitats de Blandiana - Teligrad (G. Teglas, 1888), Cetea (K. Kerepey) et Alba Iulia (B. Cserny 1907).

Pendant la période d'entre les deux guerres mondiales sont recherchés les habitats de la culture Wietenberg de Telna, Ighiel, Cetea et Săliște (D. Berciu).

En même période sont découverts deux importants dépôts de bronze (Ighiel et Răchita).

Dans les deux dernières décennies, les recherches archéologiques reçoivent de nouvelles valeurs par leur caractère systématique et par l'ampleur avec quel se développent. Elles sont entrepris par les spécialistes des musées de Alba-Iulia, Deva et Hunedoara. Il ont été organisé des fouilles pour la profondeur de la connaissance de la culture matérielle et spirituelle des communautés de l'époque de bronze à Șoimuș, Boholt, Tebea, (le groupe Șoimuș), Gura Ampoței (la nécropole tumulaire du groupe Bedeleu), Sântimbru, Sibișeni, Boiu, Deva, Hunedoara, Ghirbom, Sebeș, Cugir etc. (la culture Wietenberg), Pietra Craivii, Hunedoara (la culture Otomani), Simeria, Deva et Hunedoara (le bronze tardif).

L'activité de recherche est suivie en publiant les résultats dans les revues de spécialité (Apulum, Sargetia, SCIVA, Thraco - Dacica, ActaMN, Marisia etc).